մեր նպատակին յարմար և համաձայն գտնալով համառօտելով կը դնեմք աստ։[1] «Գիտնոց մեծագոյն մասը, որք գրաղած են խնդրովս թէ՝ երբ արդեօք բնակութիւն հաստատել են Հայք Ղրիմու մէջ, ընդունած են ընդհանրապէս, Սեսթրենցեւիչի կարծիքը, հանեալ ի յիշատակարանաց, յետ մահուն, Երկայնաբազուկ Արղութեանց իշխան արքեպիսկոպոսի։ Այդ յիշատակարանաց համեմատ, Թաթարք՝ նուաճելով զՀայաստան 1262 ին, երկրին բնակչաց մեծագոյն մասը տարել բնակեցուցել են այժմեան Ղազանի Աժտերխանու գաւառաց մէջ, ուսկից նոքա անցել են ի Ղրիմ 1341 ին համաձայնութեամբ Գենուացւոց, ի Կաֆա և ի մերձակայս Սուտաղի»։

Առանց մերժելու, որ շատ Հայեր կարող եղած են անցնել ի Ռուսաստան, աշխարհին Մոնգոլաց լուծին տակ ընկնալէն վերջ, որք ապա կտրելով անցնելով անապատները եկել են բնակութիւն հաստատելու Ղրիմու քաղաքաց մէջ։ Մ. Իւրգեւիչ յայտնի կը բացատրէ որ՝ Հայոց գաղթականութիւնք եղած են այլևայլ ճանապարհներով, և արքեպիսկոպոսին ցուցուցած թուականէն շատ առաջ, այնպէս որ մեզի ուրիշ բան չինկնար, բայց եթէ հետեւիլ գիտնական հետազօտութեանց պատուական պրոֆեսորին. վասն զի սերտ կապ ունին նորա զրոյցքը խնդրոյս հետ որով այժմ զբաղիմք։

Անդստին ի ԺԱ. դարէ, տարաբաղդ ժողովուրդք Հայաստանի, որ մասամբ ընկճեալ էին ի Փրդաց,

1. “Ծանօթութիւնք պատմականք և տեղագրականք խառլացի գաղթականութեանց յաշխարհի Կազարաց„. Պետերբուրգ 1866։